

MINISTER
NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

MNiSW-DFS-ZWSP-1700-6167-5/ASZ/11

Warszawa, 15 lutego 2011 r.

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu RP

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na wspólne oświadczenie Senatora Adama Massalskiego oraz Senatora Grzegorza Banasia złożone podczas 69. posiedzenia Senatu RP w dniu 27 stycznia 2011 r., pragnę przedstawić następujące stanowisko.

Wydatki na rzecz szkolnictwa wyższego ujmowane są w kilku częściach budżetowych, głównie w budżetach sześciu właściwych ministrów nadzorujących szkoły wyższe, w ramach działu 803 – Szkolnictwo wyższe.

W ustawie budżetowej na rok 2011 (Dz. U. Nr 29, poz. 150) wydatki na szkolnictwo wyższe (łącznie z wydatkami budżetowymi przeznaczonymi na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE i wydatkami budżetu środków europejskich) zaplanowano na poziomie 12.522,3 mln zł (w kwocie tej uwzględniono środki z rezerw celowych ujętych w części 83 – łącznie w wysokości 2.850 tys. zł, z tego: na dofinansowanie Specjalistycznych Studiów Wschodnich Uniwersytetu Warszawskiego – 2.400 tys. zł oraz na finansowanie Wyższego Prawosławnego Seminarium w Warszawie – 450 tys. zł).

W relacji do wykonania wydatków na szkolnictwo wyższe w roku 2007 – w ujęciu kwotowym – planowane wydatki na 2011 r. wzrastają o 1.805,4 mln zł, zaś w ujęciu procentowym o 16,8%.

Należy podkreślić, iż w horyzoncie czasowym 2007-2011 wzrastają również wydatki budżetowe przeznaczone na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE i wydatki budżetu środków europejskich – z 34 mln zł w 2007 r. do 906,6 mln zł w 2011 r. Są one związane z realizacją projektów w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej.

Wydatki budżetowe w zakresie szkolnictwa wyższego przeznaczone są głównie na wydatki bieżące, w których zasadniczy udział mają dotacje podmiotowe na realizację zadań szkół wyższych w obszarze działalności dydaktycznej oraz w ramach pomocy materialnej dla studentów i doktorantów.

Relacja łącznych wydatków na szkolnictwo wyższe, ujętych w ustawie budżetowej na rok 2011 w kwocie 12.522,3 mln zł w stosunku do PKB (1.496,3 mld zł), kształtuje się na poziomie 0,84%.

Warto podkreślić, iż relacje udziału wydatków publicznych na szkolnictwo wyższe w Polsce są zbliżone do realizowanych w wielu krajach – członkach Unii Europejskiej. W świetle danych, opartych na źródle *Education at a Glance OECD Indicators 2010*, wydatki na szkolnictwo wyższe w wybranych krajach europejskich jako procent PKB wg źródeł pochodzenia funduszy, w 2007 r. kształtowały się w zakresie wydatków publicznych na poziomie: Polska – 0,9; Hiszpania – 1,0; Irlandia – 1,1; Niemcy – 1,1; Wielka Brytania – 0,9; Włochy – 0,8.

Natomiast udział wydatków budżetowych na naukę (łącznie z wydatkami budżetowymi przeznaczonymi na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE i wydatkami budżetu środków europejskich) w PKB wzrasta z 0,32% w roku 2007 do 0,36% w roku 2011. Uwzględniając wydatki Funduszu Nauki i Technologii Polskiej, udział ten osiągnie w 2011 r. 0,38%.

Analogicznie jak w szkolnictwie wyższym, istotny wpływ na zwiększenie nakładów na naukę mają również wydatki budżetowe na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE i wydatki budżetu środków europejskich, które wzrastają z 65,4 mln zł w roku 2007 do 1.034,3 mln zł, jak zaplanowano w ustawie budżetowej na rok 2011. Środki te wydatkowane będą w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz projektów realizowanych w ramach programów UE współfinansowanych z zagranicznych środków finansowych niepodlegających zwrotowi.

W celu umożliwienia bardziej efektywnego wykorzystania zwiększonych środków finansowych koniecznym stało się przeprowadzenie szeregu zmian w systemie nauki oraz zasadach jej finansowania. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o zasadach finansowania nauki* (Dz. U. Nr 96, poz. 615) wprowadziła nie tylko rozwiązania pozwalające w szczególności na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych przeznaczanych z budżetu państwa na naukę, ale również mechanizmy, dzięki którym finansowane będą tylko badania naukowe najwyższej jakości.

Nowa ustawa umożliwia również wzrost udziału w budżecie na naukę środków finansowych wydatkowanych w sposób konkursowy. Realizacji tego celu będzie sprzyjało przesunięcie finansowania badań naukowych i prac rozwojowych do Narodowego Centrum Nauki i Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, gdyż jednostki te – dzięki wprowadzonym mechanizmom i procedurom – będą mogły skutecznie realizować politykę zmierzającą do podniesienia poziomu i efektywności badań naukowych. To z kolei powinno prowadzić do wzrostu ich gospodarczej i społecznej użyteczności.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego dąży do systematycznego zwiększania wydatków budżetowych na finansowanie nauki i szkolnictwa wyższego. Jest to trudne

zadanie, zwłaszcza w sytuacji ryzyka przekroczenia progu 55% dla relacji kwoty państwowego długu publicznego do PKB oraz konieczności podjęcia działań niwelujących to zagrożenie. Mimo ograniczonych środków finansowych MNiSW dokłada wszelkich starań, aby zapewnić jak najlepsze ich wykorzystanie.

Zdaniem MNiSW nie powinno się uzależniać wzrostu znaczenia nauki i szkolnictwa wyższego od poziomu finansowania relacjonowanego do PKB. Należy bowiem zauważyć, że na poziom i dynamikę zmian PKB wpływa złożona gama czynników wewnętrznych i zewnętrznych, a w tym kontekście poziom finansowania nauki i szkolnictwa wyższego byłby pochodną tych uwarunkowań.

Wypada zauważyć, że w najbliższych latach istotne znaczenie dla szkolnictwa wyższego i nauki będzie miała przede wszystkim poprawa efektywności wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na te dziedziny. Wiąże się to zarazem z istotnymi uwarunkowaniami ich funkcjonowania w sytuacji długofalowej perspektywy zmniejszania się rozmiarów kształcenia w szkołach wyższych w wyniku procesów demograficznych oraz potrzeby optymalnego wiązania działalności badawczej z gospodarką i zmieniającymi się potrzebami społecznymi.

W uzasadnieniu do projektu ustawy o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw* uchwalonej przez Sejm RP dnia 4 lutego 2011 r. i będącej obecnie przedmiotem prac Senatu RP, zakładano, iż utrzymany zostanie dotychczasowy poziom finansowania uczelni publicznych z zachowaniem corocznej waloryzacji przy jednoczesnym uruchomieniu w 2012 r. dotacji podmiotowej w wysokości 232,6 mln zł na finansowanie zadań projakościowych, która zasilana będzie przez wzrost wydatków państwa na szkolnictwo wyższe. Ponadto sposób rozdysponowania dotacji, o której mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), będzie wiązać się z modyfikacją algorytmu podziału wzmacniającego wpływ mierzalnych efektów pracy uczelni na wysokość przyznawanej dotacji.

Odnosząc się do opinii Panów Senatorów o potrzebie znacznego podwyższenia wynagrodzeń zasadniczych nauczycieli akademickich i pracowników niebędących nauczycielami akademickimi zatrudnionych w uczelniach publicznych należy zauważyć, iż kwestie związane z kształtowaniem środków na wynagrodzenia oraz poziomu przeciętnych wynagrodzeń w ramach stosunku pracy dla pracowników uczelni publicznych określone są w art. 93 ust. 1 oraz art. 151 ust. 1, 4 i 8 cytowanej ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Zgodnie z art. 151 ust 1 pkt 1 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym* wysokość minimalnej i maksymalnej stawki wynagrodzenia zasadniczego dla poszczególnych stanowisk oraz wysokość i warunki przyznawania innych składników wynagrodzenia powinny być określone tak, aby wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w uczelni publicznej w poszczególnych grupach pracowników, ustanowiona w relacji do kwoty bazowej (obecnie 1.873,84 zł), określanej w ustawie budżetowej dla pracowników wymienionych w art. 5 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 23 grudnia 1999 r. o *kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 110, poz. 1255, z późn. zm.) nie była niższa:

- a) w grupie stanowisk profesorów – od 391,8% ($391,8\% \times 1.873,84 \text{ zł} = 7.341,7 \text{ zł}$),
- b) w grupie stanowisk docentów, adiunktów i starszych wykładowców, starszych kustoszy dyplomowanych, starszych dokumentalistów dyplomowanych, kustoszy dyplomowanych i dokumentalistów dyplomowanych, a także adiunktów bibliotecznych i adiunktów dokumentacji i informacji naukowej – od 261,2% ($261,2\% \times 1.873,84 \text{ zł} = 4.894,5 \text{ zł}$),
- c) w grupie stanowisk asystentów, wykładowców, lektorów, instruktorów, asystentów bibliotecznych, asystentów dokumentacji i informacji naukowej oraz w grupie pracowników niebędących nauczycielami akademickimi – od 130,6% ($130,6\% \times 1.873,84 \text{ zł} = 2.447,2 \text{ zł}$).

Wysokość wynagrodzenia zasadniczego, określona w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej (Dz. U. Nr 251, poz. 1852, z późn. zm.) jest elementem składników wynagrodzenia, jakie mogą być wypłacane pracownikom uczelni publicznych. Zgodnie z art. 18^{3c} § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeksu pracy (Dz. U. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.), wynagrodzenie obejmuje wszystkie jego składniki, bez względu na ich nazwę i charakter, a także inne świadczenia związane z pracą, przyznawane pracownikom w formie pieniężnej lub w innej formie niż pieniężna.

Na wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego pracownika zatrudnionego w uczelni publicznej wpływają – poza kwotą wynagrodzenia zasadniczego – również inne składniki wynagrodzeń osobowych, takie jak np.: dodatki za staż pracy, dodatki funkcyjne, dodatki specjalne, wypłaty za godziny ponadwymiarowe i nadliczbowe, nagrody rektora, odprawy emerytalne i nagrody jubileuszowe.

Należy podkreślić, iż od 2005 r., a więc od wejścia w życie obecnie obowiązującej ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, Ministerstwo nie określa już planów wynagrodzeń dla uczelni. Poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników danej uczelni publicznej zależy od autonomicznie przez nią kształtowanej polityki kadrowej, w tym zwłaszcza od poziomu zatrudnienia.

Zgodnie bowiem z art. 151 ust. 4 i 8 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym* to senat uczelni samodzielnie określa środki na wynagrodzenia dla pracowników w ramach środków posiadanych przez tę uczelnię oraz może przeznaczyć dodatkowe środki na wynagrodzenia, jeśli uczelnia posiada na ten cel środki pochodzące z innych źródeł niż określone w art. 94 ust. 1 tejże ustawy. Oznacza to, iż środki na wynagrodzenia, w tym wynikające ze stosunku pracy (wynagrodzenia osobowe wraz z dodatkowym wynagrodzeniem rocznym), są ustalane przez senaty uczelni w ramach środków pochodzących z dotacji z budżetu państwa oraz z przychodów własnych (poza budżetowych).

Warto wskazać, iż z przedstawionych przez uczelnie publiczne (wraz z niepublicznymi uczelniami katolickimi finansowanymi z budżetu państwa na zasadach uczelni publicznych) danych o przeciętnym zatrudnieniu i wynagrodzeniach wynikających ze sprawozdania z wykonania planu rzeczowo-finansowego za 2009 r. (sporządzanego na podstawie art. 100 ust. 2 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*), obejmującego łącznie 64 uczelnie akademickich i 36 uczelnie zawodowych wynika, że przeciętne wynagrodzenia miesięczne ze stosunku pracy obliczone dla ogółu tych uczelni kształtowały się następująco:

- a) w grupie stanowisk profesorów – na poziomie o 14,3% wyższym od wskazanej powyżej kwoty 7.341,7 zł, czyli w wysokości 8.392,3 zł,
- b) w grupie stanowisk docentów, adiunktów i starszych wykładowców – na poziomie o 4,9% wyższym od kwoty 4.894,5 zł, czyli w wysokości 5.135,7 zł,
- c) w grupie stanowisk asystentów, wykładowców, lektorów, instruktorów, asystentów bibliotecznych, asystentów dokumentacji i informacji naukowej oraz – na poziomie o 24,9% wyższym od kwoty 2.447,2 zł, czyli w wysokości 3.057,6 zł,
- d) w grupie pracowników niebędących nauczycielami akademickimi – na poziomie 28,7% wyższym od kwoty 2.447,2 zł, czyli w wysokości 3.149,9 zł.

Jak zaznaczono rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw* był przedmiotem prac Sejmu RP. Proponowane regulacje dotyczące stosunku pracy pracowników uczelni publicznych były rozpatrywane w trakcie prac sejmowej podkomisji stałej ds. nauki i szkolnictwa wyższego, a także w Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży.

W konsekwencji w stosunku do pierwotnego tekstu projektu uległy zmianie przepisy przejściowe do art. 1 pkt 88 a, stanowiącego m.in., że na podstawie mianowania zatrudnia się wyłącznie nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy profesora. Doprecyzowano art. 22 projektu, który w obecnej wersji umożliwia pozostawanie w tej samej formie stosunku pracy osobie zatrudnionej przed dniem wejścia w życie nowej ustawy na podstawie mianowania albo umowy o pracę na czas nieokreślony. Natomiast osoba, która była zatrudniona przed dniem wejścia w życie nowej ustawy na podstawie mianowania lub umowy o pracę na czas określony pozostanie zatrudniona na dotychczasowym stanowisku do czasu upływu okresu zatrudnienia wskazanego w akcie mianowania albo w umowie o pracę.

W toku prac nad tekstem projektu ustawy zmieniono również treść art. 1 pkt 94 (odnoszącego się do art. 127 ust. 2 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*), zgodnie z którym stosunek pracy mianowanego nauczyciela akademickiego zatrudnionego w uczelni publicznej wygasa z końcem roku akademickiego, w którym ukończył on sześćdziesiąty piąty rok życia (a nie, jak było we wcześniejszej wersji dokumentu – „gdy osiągnął on wiek emerytalny”). Powyższa poprawka spowodowała zrównanie w tym zakresie praw mężczyzn i kobiet. Stosunek pracy mianowanego nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy profesora, zatrudnionego na stanowisku profesora nadzwyczajnego lub zwyczajnego w uczelni publicznej, wygasa natomiast z końcem roku akademickiego, w którym ukończył on siedemdziesiąty rok życia.

W związku z uchycieniem art. 110 ust. 4 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, umożliwiającego uczelni zatrudnianie pracowników dydaktycznych na stanowisku docenta, w art. 21 ust. 1 ustawy wprowadzono przepis przejściowy, określający, że osoba zatrudniona przed dniem wejścia w życie ustawy na stanowisku docenta, na podstawie mianowania albo umowy o pracę na czas nieokreślony, pozostanie nadal na tym stanowisku, jednak nie dłużej niż do końca roku akademickiego, w którym ukończyła sześćdziesiąty piąty rok życia. Również i w tym przypadku zrównano prawa kobiet i mężczyzn.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami na stanowisku adiunkta może być zatrudniona osoba, która posiada stopień naukowy doktora habilitowanego. Do władz uczelni

należy określenie w statucie okresu, na który mogą być zatrudniane osoby niespełniające tego wymagania. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 1 pkt 90 ustawy (dotyczącego art. 120 ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym*) ustalenie długości tego okresu, warunków jego skracania i przedłużania, a także zawieszania nadal będzie należało do uczelni, z zastrzeżeniem jednak, że maksymalny czas, na jaki można będzie zatrudniać na stanowisku adiunkta osobę nieposiadającą stopnia naukowego doktora habilitowanego nie będzie mógł przekroczyć 8 lat. Podobne ograniczenie dotyczyć będzie możliwości zatrudniania na stanowisku asystenta osoby nieposiadającej stopnia naukowego doktora.

Powyższa zmiana może stanowić motywację dla naukowców do podnoszenia swoich kwalifikacji. Jednocześnie warto podkreślić, iż podczas prac nad projektem w porozumieniu z partnerami społecznymi zrezygnowano z rozwiązania, zgodnie z którym do opisanego powyższej 8-letniego okresu wliczać miał się dotychczasowy okres zatrudnienia na stanowisku asystenta albo adiunkta. Ponadto, art. 120 w nowym brzmieniu wejdzie w życie dopiero z dniem 1 października 2013 r. Wprowadzone zmiany umożliwiają osobom nieposiadającym odpowiednio habilitacji albo doktoratu pozostawanie w zatrudnieniu w dotychczasowej formie jeszcze przez 10 lat od dnia planowanego wejścia w życie nowelizacji.

Z wyrazami szacunku

prof. Barbara Kudrycka